

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: "Jærnet", i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 403. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063977104/facsimile.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

mandskab var stærkt plaget af tyfus. Den russiske marine havde herredømmet til søs, og 24. august 1789 vandt den i *Svensksund* en stor sejr over den finske skærgårdsflåde. Sverige var dog blevet klar over, at afgørelsen formentlig ville falde til søs, og rustede kraftigt i løbet af vinteren 1789-90.

Landkrigen viste, at parterne i 1790 var nogenlunde jævnbrydte, og den stilnede af, efterhånden som krigsførelsen koncentreredes til søs. Et svensk forsøg på til lands at overrumples russerne ved *Savitaipale* til støtte for den svenske flådes angreb endte med svensk nederlag 4. juni 1790. Det lykkedes ikke den svenske marine at odelægge de russiske eskadrer fra Reval eller Kronstadt, som nu forenede sig og lagde sig ved indsejlingen til bugten ved Viborg. De svenske skibe befandt sig længere inde i bugten for at tilintetgøre den derværende russiske eskadre; men hverken dette eller en planlagt landgang lykkedes. Svenskerne blev vanskeligere på grund af manglende vand og proviant, og da vinden blev gunstig, slog den svenske flåde sig igennem, men med store tab, *Viborgska Gatloppet* (gatlopp = spidsrod) den 3. juli 1790.

Svenskerne søgte ind i *Svensksund*, hvor man ville afvente den følgende russiske flåde og levere den slag; dette fandt sted 9. juli 1790 og blev en strålende svensk sejr. Under indtryk heraf og af Ruslands tiltagende internationale isolering sluttede denne magt og Sverige fred 14. august 1790 uden landafstræelser (*Kiddes 1790's Nederlag og den ulykkede Grænse*).

Den pommerske Krig 1805-07

I 1805 indgik Sverige i Den 3. Koalition mod Frankrig, hvis vigtigste andre medlemmer var Storbritannien, Rusland og Østrig. Planen var, at russiske, svenske og britiske styrker skulle samles i Svensk Pommern, rykke ind og befri det den britiske konge tilhørende Hannover for franske tropper og derfra falde ind i Holland. Samtidigt skulle en russisk-østrigsk hær kæmpe mod Frankrig i Sydtykland. Det afgørende slag kom dog til at stå i Mähren ved *Austerlitz* den 2. december 1805 – »Trekejserslaget», i hvilket Napoleon (N. Bonaparte 1769-1821, kejser 1804-15) besejrede Østrig og Rusland. Den russiske hær reddede sig ved tilbagetrækning fra Mähren, medens Østrig

kort efter sluttede fred. Under indtryk heraf nærmede Preussen sig til Napoleon, der gav det frie hænder til at erobre Hannover. Den svenske hær søgte forgæves at hindre Preussens besættelse af Lauenburg. Slaget ved *Schallsee* (egl. Schaalsee), der kostede en død og otte sårede, april 1806. Preussen skiftede dog snart side, og ved diplomatisk indgriben lykkedes det Rusland og Storbritannien at få blået striden om Lauenburg august 1806.

Den 9. oktober erklærede Preussen Frankrig krig, og i dobbeltslaget ved Auerstätt og *Jena* fem dage senere vandt Napoleon en overvældende sejr. 1. december 1806 truede franske styrker Svensk Pommern; da det ikke lykkedes at opnå fred, rykkede franskmændene ind i Pommern 28. januar 1807, medens svenskerne trak sig tilbage til *Stralsund*. De franske troppers overførsel til Kolberg muliggjorde en svensk generobring af Pommern; men de svenske hære blev tvunget tilbage af en fransk styrke (våbenstilstand 18. april 1807).

I foråret og sommeren 1807 forhandlede Sverige med Storbritannien og Preussen om sin deltagelse i en antifransk koalition, der imidlertid sprængtes ved meddelelsen om freden i Tilsit i juli 1807. Bortset fra en britisk hjælpestyrke på Rügen stod Sverige i Pommern alene mod Napoleon. Den 13. juli trængte en fransk hær ind i Svensk Pommern og indledte den følgende dag en belejring af *Stralsund*. 20. august 1807 overførtes den svenske hær til Rügen, og samme dag overgav *Stralsund* sig. 7. september afsluttedes en konvention med den franske hær, at svenskerne skulle rømme Rügen og føres tilbage til Sverige på svenske fartøjer.

Den finske Krig 1808-09

Samtidigt med freden i Tilsit 1807 havde Frankrig og Rusland indgået en aftale om at tvinge blandt andre Sverige og Danmark-Norge til at spærre deres havne for britiske varer og skibe. Det britiske angreb på Sjælland samme år og erobringen af dobbeltmonarkiets flåde førte dette over på Napoleons side. Samtidigt forhindrede den franske kejser russiske landudvidelser på Tyrkiets bekostning og opfordrede Rusland til åbent at træde op mod Storbritannien. Rusland tog parti for Napoleon, til dels af frygt for britiske flådeaktioner i Østersøen.